

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยการวิเคราะห์นวนิยายภาษาอังกฤษที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเมืองไทยโดยนักเขียนชาวต่างชาติ : กรณีศึกษา นวนิยายเรื่อง Rice Without Rain เรื่อง Kingdom of Make – Believe และ เรื่อง The Big Mango ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับดำเนินการวิจัย ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับดังหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาจากนวนิยาย
 - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของ “ฉาก”
 - 1.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ฉากในนวนิยาย
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับฉากในนวนิยาย

1.1 ความหมายของคำว่า “ฉาก” ในด้านที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้ คือ

เอดการ์ วี โรเบิร์ตส์ (Edgar V. Roberts 1988) ให้ความหมายของฉากในเรื่องเล่าว่า หมายถึงธรรมชาติและสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงข้าวของเครื่องใช้ เวลาในแต่ละวัน บรรยากาศ สภาพภูมิศาสตร์และฤดูกาล

เอ็ม. เอช. แอมราห์มส์ (M.H. Abrams, 1957) กล่าวว่า ฉากในวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่า คือ สถานที่ เวลาทางประวัติศาสตร์ และเงื่อนไขแวดล้อมทางสังคมที่เหตุการณ์ในเรื่องนั้นเกิดขึ้น ฉากของเรื่องตอนใดตอนหนึ่งภายในวรรณกรรมเรื่องหนึ่ง คือ สถานที่ทางกายภาพที่เรื่องตอนนั้นเกิดขึ้น

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525) กล่าวว่า ฉาก หมายถึง เวลา สถานที่ ที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง

อุดม หนูทอง (2523) กล่าวว่า ฉาก คือ สถานที่ บรรยากาศ หรือ สิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่ตัวละครใช้แสดงนาฏการ

ธัญญา สังขพันธ์พานนท์ (2539) กล่าวว่า ฉากในเรื่องเล่า มีทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อารมณ์และสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ฉากอาจกล่าวถึงสถานที่ เวลา ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ฉากมิใช่เป็นเพียงสิ่งแวดล้อมภายนอกของตัวละคร แต่ยังมีความสัมพันธ์และความหมายต่อภาวะจิตใจของตัวละครด้วย เช่น ข้างของเครื่องใช้บางอย่างของตัวละครอาจหมายถึงสภาพจิตใจและตัวตนของเจ้าของ สภาพทิวทัศน์และภูมิประเทศที่สวยงาม อาจหมายถึงความสงบและความบริสุทธิ์ในจิตใจของตัวละคร

1.2 ทฤษฎีและแนวคิดการวิเคราะห์นวนิยาย

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2529) กล่าวว่า “การวิเคราะห์” นวนิยาย คือ การนำเอาเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาพิจารณาส่วนต่าง ๆ อย่างละเอียด ให้เห็นความแตกต่าง ความกลมกลืน ข้อดี ข้อด้อย ฯลฯ ของแต่ละส่วน ความหมายของศัพท์ที่ใช้ในการวิเคราะห์จะต้องเป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้ง มิฉะนั้นแล้ว จะทำให้การวิเคราะห์คลาดเคลื่อนไปได้ เพราะความเข้าใจความหมายของศัพท์ที่นำมาใช้ไม่ตรงกัน การวิเคราะห์ต่างกับการประเมินคุณค่าที่การวิเคราะห์จะต้องมุ่งอธิบายลักษณะแต่ละส่วน แต่การประเมินคุณค่า คือ การวินิจฉัยตัดสินโดยสรุปอย่างมีหลักเกณฑ์ว่า นวนิยายเรื่องนั้น ๆ มีคุณภาพเพียงใด มีคุณค่า มีประโยชน์หรือไม่ เหมาะควรเพียงใด

กุหลาบ มัลลิกะมาส เห็นว่า หน้าที่สำคัญของนวนิยาย คือ การแสดง เนื้อเรื่องหรือการเล่าเรื่อง เรื่องที่นำมาแต่งย่อมกล่าวถึงเรื่องชีวิตเสมอ และเรื่องของชีวิตย่อมมีคำถามได้ว่า เรื่องนี้เกิดขึ้นกับชีวิตใคร (บุคคล คือ ตัวละครในเรื่อง เหตุการณ์และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับบุคคลผู้นั้น) เกิดที่ไหน (สถานที่) และเมื่อใด (เวลา)

ในด้านความหมายของคำว่า “ฉาก” ในนวนิยาย ศาสตราจารย์กุหลาบ อธิบายว่า หมายถึง สถานที่ และ เวลาที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น แม้นักเขียนบางท่านใช้ฉากแคบ เพราะกล่าวถึงโลกและชีวิตของคนกลุ่มเล็ก ๆ แต่เพียงพวกเดียว ทำให้มีผู้ตำหนิว่าไม่ทำให้ผู้อ่านมีโลกทัศน์ และชีวิตทัศน์กว้างขวาง แต่ศาสตราจารย์กุหลาบก็กล่าวไว้ว่า ยังมีนักวิจารณ์บางท่านเห็นว่านักเขียนเขียนตามประสบการณ์ในวงสังคมของตน และเขียนได้ ก็มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ แม้จะใช้ฉากอันเป็นภูมิหลังของเรื่องแคบไป ก็นับว่ามีคุณค่าได้

ในด้านสถานที่และเวลา อาจหมายความว่าเฉพาะห้อง ๆ หนึ่ง หรือกว้างขวางทั้งประเทศหรือโลกก็ได้ ในบางกรณี ฉากมีบทบาทเสมือนเป็นตัวละครด้วย ตัวหนึ่งในโครงเรื่อง คือ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมของตัวละคร ในเรื่อง บางเรื่องสถานที่และเวลาอาจจะกลมกลืนสอดคล้องกับเนื้อเรื่องอย่างประสานสนิท เรื่อง แต่งบางเรื่อง การใช้เวลาและสถานที่เกือบไม่มีความหมายเกี่ยวข้องกับอันใดต่อการดำเนิน เรื่องเลย ผู้แต่งกล่าวถึงพอเป็นที่รู้จัก แต่บางเรื่อง ผู้แต่งสนใจให้รายละเอียดเกี่ยวกับฉาก ในเรื่อง และพยายามรักษาความสมจริงในเรื่องสถานที่ต่าง ๆ ถึงขั้นใช้บ้านเมืองจริงเป็น ฉากเลยทีเดียว การประเมินคุณค่าในเรื่องของฉาก จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเกี่ยวกับ เหตุการณ์และฉาก อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความประณีตในการแต่ง แม้นักเขียนจะมีใช้ นักประวัติศาสตร์หรือนักภูมิศาสตร์ก็จริง แต่ความถูกต้องแม่นยำในเรื่องฉากช่วยให้ คุณภาพของเรื่องสมบูรณ์ หรือโดยนัยตรงกันข้าม อาจทำให้เรื่องนั้นมีจุดอ่อนก็เป็นไปได้ ผู้วิจารณ์จึงควรสนใจวิเคราะห์ฉากของเรื่องในด้านความถูกต้องชัดเจน และในด้านกลวิธี ของการใช้ฉากให้สอดคล้องกับการดำเนินเรื่อง ซึ่งจะทำให้เนื้อเรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้น

ศาสตราจารย์กุหลาบ ได้ให้คำถาพนำ ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการ วิเคราะห์วิจารณ์งานเขียนไว้หลากหลาย ในส่วนของสถานที่นั้น ท่านให้คำถาพเพื่อนำมา ใช้เป็นแนวทางในการศึกษางานนวนิยายได้ว่า “สถานที่และเวลาที่เป็นไปตามเนื้อเรื่องนั้น อำนวยประโยชน์อะไรให้แก่การดำเนินเรื่องบ้าง ฉากหรือสถานที่และเวลานี้ มีลักษณะ จำเป็นเจาะจงเฉพาะเรื่อง หรือว่าเรื่องนี้ เกิดขึ้นที่ไหน ก็ได้ผลเหมือน ๆ กัน”

ฌอง - ปีแยร์ โกลเด็นสไตน์ (Jean - Pierre Goldenstein, 2532) กล่าว ไว้ว่า นวนิยายไม่เคยพลาดที่จะบอกแก่ผู้อ่านว่า เรื่องราวที่นำมาเล่นนั้น เกิดขึ้นที่ไหน และเมื่อใด เพราะนวนิยายมีขนาดยาว จึงสามารถให้บทบาทแก่เวลาและสถานที่ได้ และ ยังกระทำได้ดีตลอดเรื่อง ในแต่ละช่วงเวลาสำคัญของเรื่องในแต่ละฉาก ผู้เขียนจะบรรยาย กรอบสถานที่ - เวลา ของเรื่อง การใช้สถานที่ในนวนิยาย มีใช้เพียงเฉพาะการระบุสถานที่ แห่งหนึ่งเท่านั้น โกลเด็นสไตน์ให้คำถาพไว้ 3 ข้อ เช่นเดียวกับศาสตราจารย์กุหลาบ ในด้านที่เกี่ยวกับสถานที่ในนวนิยายว่า มีเหตุการณ์เกิดที่ไหน มีการเสนอภาพสถานที่ อย่างไร เหตุใด จึงเป็นสถานที่แห่งนี้ ที่ถูกเลือกใช้ โดยมีใช้สถานที่อื่น

ด้านเกี่ยวกับ “ที่ไหน” (ภูมิศาสตร์ของนวนิยาย) โกลเดินสไตน์ กล่าวว่า นักประพันธ์เลือกสถานที่ที่มีจริง หรือสถานที่ที่แสดงภาพความเป็นจริง เขากล่าวถึงการ ใช้ฉากที่ใช้สถานที่ในประเทศไทย อย่างเรื่อง “สะพานข้ามแม่น้ำแคว” (Le Pont de la riviere Kwai) ของ ปีแยร์ บูลล์ (Pierre Boulle) ว่าเป็นตัวอย่างการใช้ฉากของประเทศที่ อยู่ห่างไกล

โกลเดินสไตน์ แบ่งการใช้สถานที่ในนวนิยายว่า มี การพิจารณาได้ 2 แบบ ดังนี้คือ

แบบที่ 1 มี 3 ลักษณะ คือ การใช้สถานที่แห่งเดียว การใช้สถานที่ ต่อเนื่องกันหลาย ๆ แห่ง และการใช้สถานที่ที่อาจเกิดได้ทุกทิศทาง

แบบที่ 2 ใช้การพิจารณาการใช้สถานที่จากสภาพของการเปิดกว้าง คือ แบบสถานที่จำกัด ปิด หรืออึดอัด คือ การที่เหตุการณ์และตัวละครไม่ก้าวข้ามนอกเขต ของฉากที่กำหนดไว้ ซึ่งมักจะเป็นการใช้สถานที่แห่งเดียว แต่ในขณะเดียวกัน ก็จะมีการ ไปสู่สถานที่อื่นได้ในจินตนาการ ซึ่งเขาเรียกว่า “สถานที่ที่เล่าถึง” คือ เป็น “ที่อื่น” ที่ เกิดขึ้นในกรอบของเหตุการณ์ที่มีสถานที่เจาะจง และแบบการใช้สถานที่เปิด ซึ่งนวนิยาย จำนวนมากมักใช้กันคือ สภาพที่ตัวละครจะเดินทางไปตามที่ตั้งต่าง ๆ อย่างอิสระ กระจายอยู่ ทั่วไป เช่น ไปในประเทศต่าง ๆ หรือไปในสถานที่หลากหลาย

ในด้านที่เกี่ยวกับ “อย่างไร” (การเสนอภาพสถานที่ในนวนิยาย) ซึ่ง นักประพันธ์ต้องการกล่าวถึงสถานที่ซึ่งตัวละครของเขาไปปรากฏตัวอยู่ ผู้เขียนจำเป็นต้อง อาศัยการพรรณนาและต้องหยุดดำเนินเรื่องไปชั่วคราว แต่ในบางครั้งผู้เขียนกลับมิได้ พรรณนา แต่ปล่อยให้ผู้อ่านจินตนาการเอง โดยเพียงกล่าวเสนอแนะไว้ให้เท่านั้น และ การนำเสนอสถานที่มี 2 ลักษณะคือ การเสนอภาพสถานที่ที่มีความสำคัญมาก ทำให้ ผู้เขียนใส่ใจบรรยายสถานที่อย่างละเอียด หรือมีความสำคัญน้อยสำหรับนวนิยายเรื่องนั้น ๆ ซึ่งทำให้นวนิยายบางเรื่องไม่มีการพรรณนาฉากอีกด้วย

การพรรณนาสถานที่ในนวนิยายนั้น มีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ คือ การที่ตัวละครเห็น ความมีอยู่ของสิ่งนั้น และการหยุดชั่วคราวของการดำเนินเรื่อง

ด้านเทคนิคการพรรณนาสถานที่นั้น มีอยู่หลายลักษณะดังนี้คือ

- การพรรณนาในตอนเริ่มต้น โดยที่นักประพันธ์ไม่จำเป็นต้องย้อนกลับ

มาพูดถึงอีก

- การพรรณนาที่จัดกรอบให้ตัวละคร ทำให้ผู้อ่านจินตนาการถึงชีวิตของตัวละครท่ามกลางสิ่งของต่าง ๆ ที่คุ้นเคย โดยที่มักจะพรรณนาไปตามความคืบหน้าของเรื่อง เมื่อตัวละครเคลื่อนที่ก็มีการพรรณนาสถานที่ใหม่ การพรรณนาอาจมาคั่นระหว่างช่วงเวลาสำคัญของเรื่อง หรือเพื่อบรรยายความตึงเครียดของเรื่องไว้ชั่วขณะหนึ่ง ส่วนภาพสถานที่ที่แสดงไว้ในเรื่องนั้น มีต่าง ๆ กันไป ขึ้นอยู่กับกระบวนการพรรณนา อาจเป็นแบบแนวขวางหรือตั้ง แบบอยู่กับที่หรือแบบเคลื่อนที่ของตัวละคร ที่เมื่อพบเห็นอะไรก็พรรณนาไป การจัดคำที่นำเสนอสถานที่อาจจะเป็นการรวบรวมเฉพาะรายละเอียดที่เป็นลักษณะเด่น หรือจัดองค์ประกอบภาพเหมือนอย่างการมองผ่านกล้องถ่ายรูป

ในด้านที่เกี่ยวกับ “เหตุใด” นั้น คือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการที่เหตุใดเหตุการณ์ในนวนิยายจึงเกิดในที่นั้นแทนที่จะเป็นที่อื่น ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว สถานที่ในนวนิยายมิได้มีขึ้นมาโดยไร้ความหมาย แต่มันเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเรื่องเล่า สถานที่และตัวละครให้ความหมายแก่กันและกันได้ สถานที่ช่วยอธิบายบุคลิกลักษณะของตัวละครได้ สถานที่เป็นทั้งองค์ประกอบพื้นฐานของเรื่องและเป็นทั้งตัวกระทำที่กำหนดเงื่อนไขของเหตุการณ์ในนวนิยายเอง

สถานที่และเทคนิคในการเล่าเรื่อง สถานที่มักจะแทรกตัวอยู่ในโครงสร้างของแต่ละฉาก เมื่อผู้แต่งให้ตัวละครพูดกัน จะมีการพรรณนาความเป็นจริงของโลกภายนอกมาปะปนกับคำพูดโต้ตอบของตัวละคร การใช้สถานที่มีส่วนช่วยแนะสภาพจิตใจของตัวเองได้

กล่าวโดยสรุป คือ การเสนอเรื่องสถานที่ มิใช่เป็นเพียงเรื่องประดับชั่วคราวที่เพิ่มสีสันและความชวนดูให้แก่ฉากของเรื่องแต่ง หากแต่เป็นสิ่งที่ผูกพันอย่างแนบแน่นกับการทำหน้าที่ของนวนิยาย

แกรม ฮอฟ (Graham Hough : 2532) กล่าวไว้ว่า นวนิยายทุกเรื่อง เป็นนวนิยายประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์เป็นดินแดนที่นวนิยายเข้ามาปฏิบัติการอยู่ ข้อดีส่วนหนึ่งของนวนิยายก็คือเป็นรายงานเกี่ยวกับความจริงทางสังคม ลักษณะเด่นของ นวนิยายคือการมีความสัมพันธ์กับความจริง และมักจะดำเนินเรื่องโดยผูกพันกับเวลาหนึ่ง และสถานที่หนึ่งก็ได้ ฉากเป็นส่วนสำคัญยิ่งของงานเขียนประเภทนวนิยาย ประวัติศาสตร์ การเมืองและสังคมสัมพันธ์กับนวนิยายในระดับต่าง ๆ ไม่มากนักน้อย ฉะนั้นนวนิยายทุก เรื่องจึงนับได้ว่าเป็นนวนิยายประวัติศาสตร์อยู่ส่วนหนึ่ง และการสร้างสรรค์นวนิยายก็ ต้องใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เข้าช่วยเป็นบางส่วน แต่ ฮอฟ ก็ไม่เห็นด้วยกับการตัดสิน คุณค่าของนวนิยายด้วยปริมาณความจริงทางสังคมหรือประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในนวนิยาย เรื่องนั้น ๆ เพราะนักเขียนนวนิยายมีเสรีภาพเต็มที่ในการเลือกสรรเนื้อหาทางสังคมหรือ ประวัติศาสตร์ และอาจเลือกเอามาเพียงเล็กน้อยก็ได้ ดังกรณีที่เจน ออสเตนบอกเล่า ความจริงเกี่ยวกับชนชั้นกลางส่วนหนึ่งในสมัยหนึ่งจากมุมมองของเธอซึ่งเป็นหญิงใน ชนชั้นนั้น และถ้าผู้อ่านประสงค์จะรู้เกี่ยวกับแง่มุมต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งออสเตนบอก ไว้เพียงเล็กน้อยหรือมิได้บอกไว้เลย ผู้อ่านก็อาจทำได้โดยอนุมานจากเนื้อหาที่มีอยู่นั้นเอง ในด้านการตัดสินความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ของ นวนิยาย ฮอฟ ให้ผู้อ่านประมวล ข้อมูลภาพที่พอหาได้เพื่อนำมาพิจารณา นวนิยายมีการเชื่อมโยงกับความเป็นจริงภายนอก ได้เพียงบางแง่มุมเท่านั้น แต่ก็ยังนับว่ามากกว่าวรรณคดีประเภทอื่น ๆ โดยมักจะมีการ รวมเอาความไม่แน่นอน และความบังเอิญเข้าไว้มาก ทำให้คนที่มีความพิถีพิถันไม่พอใจ

นวนิยายแสดงภาพสังคมหนึ่ง ณ เวลาหนึ่ง และจำเป็นต้องเสนออีก หลายอย่างที่เป็นอยู่หรือเคยเป็นอยู่จริง นักเขียนนวนิยายจึงต้องให้รายละเอียดมากเป็น พิเศษ เพื่อยืนยันความเป็นจริง ซึ่ง ฮอฟ แยกออกเป็นสองประเภทว่า รายละเอียดภายนอก และรายละเอียดภายใน (ทางด้านจิตใจ) ทำให้นวนิยายแสดงขบวนการทางประวัติศาสตร์ อย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน สมจริง แต่ก็ประกอบด้วยรายละเอียดบังเอิญมากมาย ดังนั้น การวิจารณ์นวนิยาย หากละเลยความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายนั้นกับความเป็นจริงตาม ประวัติศาสตร์ จะเป็นบทวิจารณ์ที่ไม่สมบูรณ์ ฮอฟ เห็นว่าลักษณะพิเศษของนวนิยาย

อยู่ที่การเสนอตัวละคร ซึ่งตัวอยู่ในสถานะแวดล้อมของสังคม จากและตัวละครรอง จะมีความสัมพันธ์กับความจริงทางประวัติศาสตร์มากที่สุด และพระเอกและนางเอกนั้น จะมีน้อยที่สุด โดยทั่วไป นวนิยายจะแต่งให้มีเรื่องความรัก เพื่อเป็นทางออกทางหนึ่ง ที่ช่วยให้พ้นไปจากประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางสังคมชั่วขณะหนึ่ง และถ้าจบลง ด้วยความสมปรารถนา ก็คือการเลือกให้ความรักเป็นสิ่งสมบูรณ์ในตัวเอง แต่ถ้าตัวเอก มุ่งความหลุดพ้นทางวิญญาณ มิได้มุ่งหาความสำเร็จทางสังคมหรือการารมณ์ นวนิยายก็ ยังต้องเริ่มเรื่องภายในกรอบแห่งประวัติศาสตร์และระเบียบทางสังคม แต่ตัวเอกก็สามารถ หลุดพ้นออกไปจากกรอบของความสำเร็จทางสังคมหรือการารมณ์ได้

วัลยา วิวัฒน์ศร (2532) ศึกษาเรื่องสถานที่ในนวนิยายเรื่อง “แม่เบี้ย” ของ วาณิช จรุงกิจอนันต์ ตามประเด็นหลักสำคัญสามประการในการศึกษาสถานที่ใน นวนิยาย (ที่ไหน อย่างไร เหตุใด) เป็นการศึกษาสถานที่ร่วมกับองค์ประกอบอื่นของ นวนิยาย ได้แก่ ตัวละครเอก แก่นเรื่อง โครงเรื่องและเวลา โดยกล่าวถึงความสำคัญ ของการศึกษาสถานที่ในนวนิยายว่า “สถานที่เป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์ประกอบหนึ่ง ของนวนิยาย ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับสถานที่ที่เขาปรากฏตัว ย่อมมีความหมาย ต่อโครงเรื่องและต่อบุคลิกลักษณะของตัวละครนั้น” วัลยาเห็นว่า สถานที่เป็นฉากให้แก่ การกระทำของตัวละคร ช่วยอธิบายอุปนิสัยใจคอและพฤติกรรมของผู้ที่อยู่อาศัยในสถานที่ นั้น และในกรณีของตัวละครเอกชายในเรื่องนี้ สถานที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง ถึงขั้นเป็น ตัวกำหนดชะตาชีวิตและชะตากรรมของเขาทีเดียว วัลยาเรียกสถานที่ที่กล่าวถึงในนวนิยาย ว่า “สถานที่ในคิ้วบ” และกล่าวว่า โดยทั่วไปผู้แต่งมุ่งเสนอความจริงของสถานที่ใน คิ้วบ โดยอ้างอิงลักษณะสถานที่ตามความเป็นจริงนอกคิ้วบ คือ มีข้อความอ้างอิงถึง ลักษณะเรือนไทยภาคกลาง สำหรับเรื่องเมืองสุพรรณซึ่งเป็นสถานที่ในเนื้อเรื่อง ก็มีการ สอดแทรกภูมิศาสตร์เมือง การคมนาคม และชีวิตความเป็นอยู่เข้ามาในคำบรรยายและใน คำสนทนาของตัวละครอย่างแนบเนียนและสมจริง ในประเด็นหลักประเด็นแรกว่าเป็น สถานที่ที่ไหน วัลยา กล่าวว่า การแต่งเรื่อง “แม่เบี้ย” ใช้สถานที่ที่ ผู้แต่งกล่าวถึงอย่างมี นัยสำคัญ ได้แก่ เรือนไทย และน้ำ สถานที่ที่มีความหมายรองลงมาคือ เมืองสุพรรณฯ (เช่น ประตูน้่าบางยี่หน เรือก้วยเดี่ยวของอาเต้า บ้านของนางทองสุก) เมืองกรุงเทพ

(เช่น ที่ทำงานของเมขลาที่สยามสแควร์ บ้านของเมขลา บ้านของชนะชล) และเส้นทางไป-กลับ ระหว่าง กรุงเทพฯ - สุพรรณบุรี แต่วัลยา ขอเลือกศึกษาเฉพาะสถานที่ที่ผู้แต่งกล่าวถึงอย่างมีนัยสำคัญ คือ เรือนไทยและน้ำ โดยที่ผู้แต่งใช้การพูดถึงสถานที่ในค้วบท ในลักษณะอ้างอิงสถานที่จริงนอกค้วบท

ในประเด็นที่สองซึ่งเป็นเรื่องของการนำเสนออย่างไร นั้น ด้านการนำเสนอ เรื่องของสถานที่ วัลยาถือว่า ผู้แต่งใช้การเล่าเรื่อง ผู้เล่าเรื่อง เป็นผู้รู้แจ้งที่สามารถหยั่งไปถึงความนึกคิดและจิตใจของตัวละคร ทั้งยังใช้การบรรยายและคำพูดของตัวละคร เสนอภาพของสถานที่ โดยเฉพาะเรือนไทย ซึ่งมีการบรรยายอย่างละเอียดตั้งแต่บทแรก ทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักว่า เรือนไทยนี้ จะมีบทบาทสำคัญต่อไปในเรื่อง กล่าวโดยสรุปคือ ผู้แต่งใช้การบรรยายสลับกับบทสนทนา การบรรยายจะเข้ามาหยุดการเดินเรื่องชั่วคราวในแต่ละครั้ง ก่อให้เกิดทำนองเฉพาะของนวนิยาย

ในประเด็นที่สาม คือ เหตุใด เป็นการศึกษาว่าสถานที่ที่นำมาใช้ที่สำคัญ คือ เรือนไทยและน้ำนั้น เป็นตัวกำหนดชีวิตและชะตากรรมของตัวละคร ชนะชล ซึ่งเคยรอดตายจากการจมน้ำในตอนที่เด็ก ทำให้มีความรู้สึกลึกซึ้งกลัวน้ำมาตลอด มามีความสัมพันธ์กับตัวละครหญิงคือ เมขลา ที่เรือนไทยล้อมด้วยน้ำ มีความสัมพันธ์กันที่เรือนไทยนี้ และในที่สุดก็มาจบชีวิตที่สายน้ำนี้เช่นกัน

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538) กล่าวถึง แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาวรรณกรรมตะวันตก ที่ปรากฏในศตวรรษที่ 20 ว่า มี 2 ลักษณะคือ แนวการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับองค์ประกอบภายนอก และแนวการพิจารณาเฉพาะองค์ประกอบภายในของวรรณกรรมหรือค้วบท โดยที่แนวแรกนั้น ธัญญาอ้างอิงถึงแนวคิดของ เวลเลค และวอเรน (Wellek and Warren, 1956) ว่าวรรณกรรมมีส่วนสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สถานที่ที่วรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ถูกสร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมตลอดจนปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ จึงควรศึกษาถึงเหล่านี้ด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษา

จอห์น แมคนามารา (John Macnamara, 1972) กล่าวว่า มนุษย์จะเรียนภาษาได้ดีที่สุดเมื่อความใส่ใจพุ่งไปที่ความหมาย ครูจึงต้องสอนโดยให้เกิดการสื่อสารขึ้นในชั้นเรียน โดยไม่สนใจความผิดถูกแบบที่ครูมักจะทำกัน และครูควรสอนภาษาโดยเข้าใจ

ว่าการเรียนภาษาอย่างธรรมชาตินั้นสนใจเกี่ยวกับสาระ มิใช่ภาษา เพราะภาษามีไว้เพื่อสื่อสาร มิใช่มีไว้เพื่อเรียน

การเรียนการสอนภาษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน มีความเกี่ยวข้องถึงการให้ความหมายของการอ่านว่าขึ้นอยู่กับสิ่งใดบ้าง มีนักการศึกษาหลายท่านที่ให้ความหมายของการอ่านในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกับสิ่งที่อ่าน โดยเน้นความสำคัญ of พื้นความรู้ผู้อ่านว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้าใจในการอ่าน ซึ่งท่านเหล่านี้ให้ความเห็นไว้ดังนี้คือ

เอช.จี. วิดโดว์สัน (H.G. Widdowson, 1979) กล่าวว่า การอ่านเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านโดยผ่านสื่อคือสิ่งที่อ่าน และตัวผู้อ่านเองต้องมีองค์ประกอบที่ช่วยในการอ่าน คือ ความรู้ ภูมิหลัง ประสบการณ์และโลกทัศน์ของผู้อ่าน และทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อการอ่าน การสื่อสารจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าผู้สื่อสารกันไม่มีความรู้ ประสบการณ์ โลกทัศน์ที่สอดคล้องกันบ้าง เพื่อเป็นพื้นฐานในอันที่จะเข้าใจเนื้อหาสาระ

แซนดรา ซิลเบอร์สไตน์ (Sandra Silberstein, 1987) กล่าวว่า การอ่านเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับเนื้อหาที่อ่าน โดยผู้อ่านต้องใช้ความรู้ทางภาษาที่ตนมีอยู่ และพื้นความรู้อื่นๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน

แซนดรา แมคเคย์ (Sandra Mckay, 1987) ก็กล่าวถึงการอ่านว่าเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นความรู้ของผู้อ่าน กับข้อมูลที่ผู้เขียนเสนอไว้ในบทอ่าน โดยอาศัยความรู้ทางภาษาเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจ

แพทริเซีย คาร์เรลและ โจแอน ไอสเตอร์โฮลด์ (Patricia Carrell and Joan Eisterhold, 1988) ก็มีความเห็นในเรื่องการอ่านว่าเป็นการมีปฏิสัมพันธ์เช่นเดียวกับ วิดโดว์สัน ซิลเบอร์สไตน์และแมคเคย์ โดยที่ที่มีความเห็นว่า พื้นความรู้ของผู้อ่านนี้ประกอบด้วย ความรู้ ประสบการณ์ รวมถึงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ สถานที่ต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ

จากแนวคิดในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับสิ่งที่อ่านดังกล่าวข้างต้น ยังมีแนวคิดที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการเรียนการสอนที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตจริงของผู้อ่านได้ ดังที่ รศ.ศรีวิไล พลมณี (2545) กล่าวไว้ว่า ถ้าการอ่านเป็นกิจกรรมที่

ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่าน โดยที่ผู้อ่านเพียงแต่อ่านความรู้และประสบการณ์ของคนอื่น จะไม่ทำให้เกิดความหมายที่แท้จริงต่อชีวิตผู้อ่าน จึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสาระจากการอ่านให้เข้ากับความรู้ ประสบการณ์และโลกทัศน์ของตนเอง ซึ่งอาจจะทำได้ด้วยการเลือกหนังสือ และวัสดุการอ่านที่เห็นว่าจะเป็นที่สนใจของผู้เรียนตามพื้นฐานของผู้เรียน การเลือกหนังสือมาสอน โดยเฉพาะที่เป็นวรรณคดีและการใช้ภาษานั้น ล้วนแต่มีปัญหาอยู่มาก โดยมีการโจมตีว่านำเอาวรรณคดีที่ไม่มีสาระจำเป็นต่อชีวิตมาสอน และมักไม่น่าสนใจ หลักภาษาที่นำมาใช้สอนก็มักเป็นภาษาที่มักจะไม่ค่อยใช้กันในชีวิตจริง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยปัจจุบัน เน้นการสื่อสารในด้านการพูด ซึ่งเป็นแนวคิดที่ทางยุโรปกลับเห็นว่าไม่เหมาะสม (Council of Europe, 1982) เพราะคนเอเชียมิได้ใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน หรือในการติดต่อธุรกิจประจำวัน แนวคิดทำนองนี้ ทำให้เกิดการมุ่งส่งเสริมทักษะการอ่านในกลุ่มคนเอเชีย โดยเฉพาะไทย อินโดนีเซียและอินเดีย ซึ่งมีความขาดแคลนเครื่องมือและบุคลากรที่จะช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารทางการพูดภาษาอังกฤษ (Tickoo, 1991) แต่การหาสื่อที่เหมาะสมกับผู้เรียนก็เป็นปัญหาที่มักเกิดกับผู้สอน ทำให้เกิดงานวิจัยขึ้นหลายเรื่อง ที่ศึกษาการนำวรรณกรรมมาใช้สอนในชั้นเรียน ด้วยวัตถุประสงค์ มิใช่เพียงเพื่อศึกษาความงดงามทางภาษาและอ่านเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่นำวรรณกรรมมาศึกษาเพื่อเรียนรู้เรื่องของสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่น แอกเนส แกรนท์ และลาวินา กิลเลสไพ (Agnes Grant and Lavina Gillespie, 1987) ได้ศึกษาการนำวรรณกรรมมาช่วยสอนวัฒนธรรมชนพื้นเมืองของอเมริกาและอลาสกา ชูซาน อี. ฮูม (Susan E. Hume, 1990) ก็นำวรรณกรรมมาใช้สอนภูมิศาสตร์ในโรงเรียนระดับมัธยม จอยส์ เมอริล เวลส์ (Jayce Merrill Vales, 1966) ได้กล่าวถึง การใช้วรรณกรรมมาสอนเรื่องของสังคมอเมริกันว่า เขาสอนรายวิชา “มองชีวิตอเมริกันผ่านวรรณคดี” (American Life Through Literature) ให้กับนักศึกษาอเมริกันและนักศึกษาค้นชาติ นักศึกษาล้วนได้เรียนรู้ทั้งองค์ประกอบของวรรณคดีและวัฒนธรรมอเมริกัน โดยจัดให้นักศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของตัวละคร

ในเนื้อเรื่องกับคนอเมริกันที่เห็นในชีวิตจริง และให้สังเกตสิ่งที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดเป็น พฤติกรรมที่เป็นรูปแบบของคนอเมริกัน และในท้ายที่สุด เขาได้เสนอแนะให้ผู้สอนภาษา ต่างประเทศ นำวิธีการทำนองเดียวกับเขาไปใช้ในการสอนภาษาด้วย

เมื่อมีการใช้ภาษาอังกฤษกันแพร่หลายมากขึ้นในประเทศต่าง ๆ ก็มีคำถาม เกิดขึ้นว่า การเรียนภาษาอังกฤษควรจะเป็นการเรียนรู้ทั้งวัฒนธรรมของภาษาใหม่ที่เรียน และวัฒนธรรมของผู้เรียนเองด้วยหรือไม่ มีการกล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอน ที่มีการเรียนรู้วัฒนธรรมของภาษาใหม่และวัฒนธรรมเดิมของผู้เรียนเอง (Intercultural Approach) โดย คาร์เรน ริซเจอร์ (Karen Risager, 1998) กล่าวไว้ว่า การเรียนภาษา ต่างชาตินั้น นอกจากจะให้ความเข้าใจลึกซึ้งในวัฒนธรรมและมีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรม ของประเทศเจ้าของภาษาแล้ว นักเรียนจะต้องเกิดการพัฒนาการเข้าใจตนเองและ วัฒนธรรมของตนเอง

